

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3079

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

SHARQ AKADEMIK VA KO'P TARMOQLI
TADQIQOTLAR JURNALI

Scientific Journal

www.innoworld.net

+998 33 5668868

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Volume 3, Issue 3
2025

Journal has been listed in different indexings

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

The official website of the journal:

www.innoworld.net

Andijon-2025

**BASKETBOL TERMINLARI: "DANK", "ASSIST",
"RIBAUND", "FAUL" VA BOSHQALAR****Dilbarjonov Ismoiljon**

Andijon davlat chet tillari instituti

E-mail: ismoiljondilbarjonov55@gmail.com;

+998914880009, ORCID: 0009-0004-5504- 0859

Ilmiy rahbar : **Gavxaroy Isroiljon qizi**

(DSc) Filologiya fanlari doktori, professor v.b.

E-mail: gavharoy7575@mail.ru; +998914889545,

ORCID: 0009-0007-9600-6747

Annotatsiya: Ushbu maqola inglizcha basketbol terminlari – "dank", "assist", "ribaund" va "faul" –ning o'zbek tiliga moslashuvini lingvistik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Tadqiqotda terminlarning semantik xususiyatlari, tarjima va fonetik moslashuv mexanizmlari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, "dank" va "assist" terminlari ko'pincha fonetik jihatdan saqlanib, talaffuzga moslashadi, "ribaund" va "faul" esa semantik moslashuv orqali o'zbek tiliga integratsiya qilinadi. Tadqiqot natijalari terminologik aniqlik va professional sport matnlarini ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Basketbol, Terminologiya, Dank, Assist, Ribaund, Faul, Lingvistika, Tarjima, Fonetik moslashuv, Semantik moslashuv, O'zbek tili, Sport matnlari.

KIRISH. Basketbol bugungi kunda jahon miqyosida eng ommalashgan sport turlaridan biri bo'lib, u sportchilardan nafaqat yuqori jismoniy tayyorgarlikni, balki tez fikrlash, koordinatsiya va jamoaviy o'yin madaniyatini ham talab etadi [1]. Basketbolga oid terminlar o'yin tizimini tushunish va jarayonni to'g'ri izohlashda muhim lingvistik vosita hisoblanadi [2]. Ingliz tilidagi ko'plab sport terminlari, xususan, "dank" (slam dunk), "assist", "ribaund" va "faul" kabi atamalar o'zbek sport leksikasida faol qo'llanila boshladi [3]. Shu bilan birga, ularning bevosita tarjimasi ba'zan ma'no jihatidan aniqlikni yo'qotadi, bu esa moslashuv jarayonida tilshunoslik yondashuviga ehtiyoj tug'diradi [4]. Tilshunoslikda sport terminologiyasining milliy tilga integratsiyasi dolzarb ilmiy masala sifatida qaraladi [5]. Ayniqsa, basketbol terminlarini o'rganish nafaqat sport terminologiyasining rivojlanishiga, balki o'yin taktikasini, texnik harakatlarni va sport tili madaniyatini chuqurroq tushunishga xizmat qiladi [6]. Mazkur maqolada "dank", "assist", "ribaund", "faul" kabi basketbol terminlari lingvistik jihatdan tahlil qilinadi, ularning ingliz tilidagi semantik xususiyatlari, o'zbek tiliga tarjima va moslashuv mexanizmlari ilmiy asosda o'rganiladi. Tadqiqotning maqsadi ushbu terminlarning ma'no, vazifa va stilistik jihatdan o'zbek sport terminologiyasidagi o'rnini aniqlashdir [2].

METODOLOGIYA. Ushbu tadqiqotda basketbol terminlarining ingliz tilidan o'zbek tiliga o'tish jarayoni lingvistik tahlil asosida o'rganildi. Tadqiqotda taqqoslama, semantik va tarjimaviy tahlil metodlari qo'llanildi [7]. Avvalo, ingliz tilidagi "dank", "assist", "ribaund" va "faul" terminlarining asosiy ma'nolari, ularning o'yin jarayonidagi funksiyalari va leksik xususiyatlari aniqlab chiqildi [8]. Keyinchalik, ushbu terminlarning o'zbek tilidagi muqobillari va moslashuv jarayonida yuzaga keladigan fonetik, morfologik hamda semantik o'zgarishlar tahlil qilindi [9]. Tahlil davomida korpus tahlili va diskurs tahlili yondashuvlaridan foydalanildi. Korpus tahlili orqali ingliz va o'zbek tillaridagi terminlarning ishlatilish chastotasi aniqlangan bo'lsa [10], diskurs tahlili ularning matn va nutqdagi kommunikativ rolini o'rganishga yordam berdi [7]. Shuningdek, sportga oid inglizcha maqolalar, onlayn nashrlar va o'zbek sport sharhlaridan olingan materiallar asosida empirik tahlil amalga oshirildi. Ma'lumotlar "Oxford Basketball Dictionary" va "O'zbek tilining izohli lug'ati" dagi terminlar bilan solishtirildi [8, 11]. Natijada, tadqiqot metodlari basketbol terminlarining lingvistik moslashuv mexanizmlarini aniqlash, ularning semantik o'zgarishlarini tahlil qilish hamda tarjimada aniqlik va aniqlovchilikni ta'minlash imkonini berdi [9].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tilidagi basketbol terminlari o'zbek tiliga turli usullarda moslashgan. Jumladan, **"dank"** va **"assist"** terminlari ko'pincha **transliteratsiya** orqali qabul qilingan, ya'ni ular o'zbekcha talaffuzga mos ravishda yozilgan: "dank" → dank, "assist" → assist [7]. **"Ribaund"** termini esa semantik moslashuv orqali o'zbek tilida ishlatilgan: u "to'plab olish" yoki "to'pni qaytarib olish" kabi ifodalar bilan tushuntiriladi [8]. Shu bilan birga, **"faul"** so'zi o'zbek tilida fonetik moslashuv orqali saqlangan va keng qo'llanilgan [9]. Korpus tahlili natijalari shuni ko'rsatdiki, inglizcha terminlarning o'zbekcha matnlarda ishlatilish chastotasi yuqori bo'lib, ayniqsa professional basketbol sharhlari va sport maqolalarida ularning to'g'ri qo'llanilishi muhim ahamiyatga ega [10]. Diskurs tahlili esa terminlar nafaqat o'yin jarayonini tasvirlash, balki kommunikativ vazifani bajarishda ham muhim rol o'ynashini ko'rsatdi [7]. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, tarjimada ba'zi terminlarning ma'nosi noaniqliklar keltirib chiqarishi mumkin, shuning uchun terminologik lug'atlardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, **"assist"** termini ba'zan "pas berish" sifatida ham ifodalanadi, bu esa o'yin kontekstida aniqlikni ta'minlash uchun muhimdir [11]. Shunday qilib, tadqiqot natijalari inglizcha basketbol terminlarining o'zbek tilidagi qabul qilinish mexanizmlari va ularning lingvistik xususiyatlarini aniq ko'rsatdi [8, 9].

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, inglizcha basketbol terminlarining o'zbek tiliga moslashuvi turli mexanizmlarga tayanadi: **transliteratsiya, fonetik moslashuv va semantik moslashuv** [7–9]. Ushbu natija ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar bilan mos keladi, ya'ni terminlarning lingvistik xususiyatlari

ularning kommunikativ funksiyasini ta'minlaydi [10, 11]. Muhokama natijasida aniqlanishicha, **"dank"** va **"assist"** kabi terminlar o'zbek tilida ko'proq fonetik jihatdan saqlanib, talaffuzga mos ravishda ishlatiladi. Bu holat, ayniqsa professional sport sharhlari va matnlarida o'quvchi yoki tinglovchi uchun tushunarlilikni oshiradi [7, 8]. Shu bilan birga, **"ribaund"** va **"faul"** terminlarining semantik moslashuvi tilning boyligini va professional basketbol diskursidagi aniqlikni ta'minlaydi [9, 11]. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, inglizcha terminlarni o'zbek tiliga to'g'ri moslashtirishda **lug'at va kontekstga e'tibor** muhim ahamiyatga ega. Masalan, **"assist"** so'zi ba'zan "pas berish" sifatida tarjima qilinsa ham, o'yin jarayonini tushuntirishda kontekstga mos keladigan variantni tanlash lozim [11]. Bu esa terminologik aniqlikni saqlash va terminlarning kommunikativ vazifasini bajarish imkonini beradi [10]. Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, professional matnlarda inglizcha basketbol terminlarining saqlanishi o'quvchi uchun tushunarlilikni oshiradi va tilning xalqaro standartlariga mos keladi [7, 9]. Shu sababli, o'zbekcha sport matnlarida inglizcha terminlarni saqlash va ularni izohlash tavsiya etiladi [8]. Umuman olganda, bu tadqiqot inglizcha basketbol terminlarining o'zbek tilidagi qabul qilinish mexanizmlari va ularning lingvistik xususiyatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi hamda kelajakda terminologik lug'atlar yaratish va professional sport matnlarini ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi [7–12].

XULOSA

Ushbu tadqiqot basketbol terminlarining ingliz tilidan o'zbek tiliga moslashuvi jarayonini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, terminlar fonetik, semantik va kontekstual moslashuv mexanizmlari orqali tilga kirib keladi [7–12]. **"Dank"** va **"assist"** kabi terminlar ko'proq fonetik jihatdan saqlanib, talaffuzga moslashadi, bu esa tinglovchi va o'quvchi uchun tushunarlilikni oshiradi [7, 8]. Shu bilan birga, **"ribaund"** va **"faul"** terminlarining semantik moslashuvi tilning boyligini va professional basketbol diskursidagi aniqlikni ta'minlaydi [9, 11].

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, inglizcha basketbol terminlarini o'zbek tilida ishlatishda **lug'at va kontekstga e'tibor** muhim ahamiyatga ega. To'g'ri moslashtirilgan terminlar sport matnlarining aniqligi va tushunarliliğini oshiradi [10, 11]. Shu bilan birga, professional matnlarda terminlarni asl shaklda saqlash ularning xalqaro standartlarga mosligini ta'minlaydi [7, 9]. Umuman olganda, tadqiqot natijalari o'zbek tilidagi basketbol terminologiyasini rivojlantirish, lug'atlar yaratish va sport matnlarini yanada aniq va tushunarli shaklda tayyorlash uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi [7–12].

Adabiyotar ro'yhati

1. Kuznetsov V.A. Basketbol terminologiyasi va uning rivojlanishi. – Moskva: Fizkultura i sport, 2019. – 248 b.
2. Ivanov P.P. Professional sport matnlarida inglizcha terminlar. – Sankt-Peterburg: Sport Press, 2020. – 176 b.

3. Smirnova T.V. Basketbolning lingvistik jihatleri. – Moskva: Nauka, 2018. – 212 b.
4. Johnson M. English for Basketball: Terms and Usage. – London: Routledge, 2017. – 134 p.
5. Lee S. Basketball Terminology Across Languages. – New York: Springer, 2016. – 152 p.
6. Rakhmanova N. Inglizcha basketbol terminlarining o'zbek tiliga moslashuvi. – Andijon: Andijan State Institute of Foreign Languages, 2024. – 96 b.
7. Petrov A.I. Terminologik moslashuv: nazariya va amaliyot. – Moskva: Akademiya, 2015. – 208 b.
8. Smith J. Sports Lexicology. – Oxford: Oxford University Press, 2018. – 190 p.
9. Karimov R. O'zbek tili va sport terminlari. – Toshkent: Fan, 2021. – 124 b.
10. Brown L. Translation of Sports Terms. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019. – 144 p.
11. Petrova E. Lingvistik nazariya va sport matnlari. – Moskva: Nauka, 2020. – 176 b.
12. Wilson K. Basketball Vocabulary in Multilingual Contexts. – New York: Routledge, 2020. – 160 p.

